

PHÁT HUY CÁC GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRONG XÂY DỰNG NÔNG THÔN MỚI Ở HUYỆN THÁI THỤY, TỈNH THÁI BÌNH

ĐINH TRỌNG THU

Tóm tắt: Trong bối cảnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa, hội nhập quốc tế ngày càng tác động trực tiếp và mạnh mẽ vào mọi mặt của đời sống, giá trị văn hóa và truyền thống của dân tộc Việt Nam, việc khai thác các giá trị văn hóa cho xây dựng nông thôn mới trở nên vô cùng cần thiết. Vì vậy, để thực hiện được các tiêu chí xây dựng nông thôn mới thì toàn bộ hệ thống Đảng, Chính quyền, các tổ chức chính trị - xã hội và người dân không còn cách nào tốt hơn là phải phát huy mọi giá trị văn hóa trong xây dựng nông thôn mới. Trên cơ sở kết quả tổng hợp tư liệu từ các cơ quan quản lý và điều tra xã hội học tại địa phương, bài viết làm rõ thực tiễn “phát huy các giá trị văn hóa” trong xây dựng nông thôn mới, từ đó đề xuất các giải pháp phát huy các giá trị văn hóa trong xây dựng nông thôn mới ở huyện Thái Thụy, tỉnh Thái Bình.

Từ khóa: giá trị văn hóa, nông thôn mới, Thái Thụy, Thái Bình.

PROMOTING CULTURAL VALUES IN NEW RURAL BUILDING IN THAI THUY DISTRICT, THAI BINH PROVINCE

Abstract: In the context of industrialization, modernization, and international integration, which increasingly, directly and strongly impacts all aspects of life, cultural values and traditions of the Vietnamese people, exploiting cultural values for new rural construction becomes a priority. Therefore, to implement the criteria for building new rural areas, the entire Vietnamese Communist Party system, Government, unions, and people have to promote all cultural values in rural construction. Based on the results of synthesizing documents from management agencies and local sociological surveys, the article clarifies the practice of "promoting cultural values" in new rural construction, thereby proposing solutions to promote cultural values in new rural construction.

Keywords: cultural values, new rural, Thai Thuy, Thai Binh.

1. Đặt vấn đề

Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới (NTM) giai đoạn 2021 - 2025 đã được Thủ tướng Chính phủ phê duyệt. Mục tiêu tổng quát nhằm nâng cao đời sống vật chất và tinh thần cho người dân; có kết cấu hạ tầng kinh tế - xã hội phù hợp; cơ cấu kinh tế và các hình thức tổ chức sản xuất hợp lý, gắn phát triển nông nghiệp với công nghiệp, dịch vụ; gắn phát triển nông thôn với đô thị; xã hội nông thôn dân chủ, bình đẳng, ổn định, giàu

bản sắc văn hóa dân tộc; môi trường sinh thái được bảo vệ; quốc phòng và an ninh, trật tự được giữ vững. Đáng chú ý là trong số 19 tiêu chí NTM, có đến 10 tiêu chí với 18 nội dung liên quan trực tiếp đến việc phát huy giá trị văn hóa trong xây dựng NTM.

Xây dựng NTM là sự nghiệp của dân, trước hết, trực tiếp là toàn thể các cộng đồng dân cư nông thôn. Hiện nay, công nghiệp hóa, hiện đại hóa, đô thị hóa, hội nhập quốc tế sâu rộng tác động trực tiếp vào mọi mặt của cuộc sống, thì

giá trị văn hóa và truyền thống của dân tộc chính là cội nguồn sức mạnh giúp cho chúng ta đứng vững và phát triển. Do vậy, hơn bao giờ hết, các giá trị văn hóa truyền thống đang trở thành một nguồn lực to lớn cho công cuộc xây dựng đất nước.

Đặc biệt, việc khai thác các nguồn lực, kể cả ở phương diện các giá trị tinh thần lẫn các giá trị vật chất cho xây dựng NTM là vô cùng cần thiết. Vì vậy, để thực hiện được các tiêu chí xây dựng nông thôn mới liên quan kể trên, toàn bộ hệ thống Đảng, Chính quyền, các tổ chức chính trị - xã hội và người dân không còn cách nào tốt hơn là phải phát huy mọi giá trị văn hóa trong xây dựng nông thôn mới.

Bài viết nhận diện các nội hàm của việc phát huy các giá trị văn hóa và thực tiễn phát huy các giá trị văn hóa trong xây dựng NTM ở huyện Thái Thụy, tỉnh Thái Bình; từ đó đề xuất các giải pháp nhằm làm tốt hơn nữa việc phát huy các giá trị văn hóa trong xây dựng nông thôn mới của huyện.

2. Cơ sở dữ liệu và phương pháp nghiên cứu

2.1. Cơ sở dữ liệu

Nguồn dữ liệu được sử dụng trong nghiên cứu gồm: các Văn kiện của Đảng, Nghị quyết của Quốc hội, Chính phủ về *xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc*; các sách chuyên khảo, bài viết, tài liệu về văn hóa tỉnh Thái Bình. Các dữ liệu từ kết quả đề tài *Đánh giá việc thực hiện tiêu chí văn hóa trong xây dựng nông thôn mới ở huyện Thái Thụy, tỉnh Thái Bình* do Viện Địa lý nhân văn chủ trì.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

1) *Phương pháp thu thập, phân tích và tổng hợp tư liệu:*

Tiến hành thu thập, phân tích các thông tin thứ cấp từ các tư liệu, tài liệu, số liệu thống kê đã công bố; các tài liệu, số liệu thống kê của

huyện Thái Thụy có liên quan đến nội dung nghiên cứu.

2) Phương pháp khảo sát thực tế:

Khảo sát thực tế để thu thập các thông tin cần thiết, đồng thời phân tích các hoạt động bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa trong xây dựng NTM ở địa phương. Các dữ liệu được tổng hợp, phân tích, đánh giá nhằm xác định vị trí phân bố của tài nguyên văn hóa ngoài thực tế. Phương pháp này được thực hiện với sự hỗ trợ của cư dân địa phương.

Sử dụng phương pháp phỏng vấn sâu bằng các câu hỏi mở đối với các đối tượng có liên quan để thực hiện các nội dung nghiên cứu. Đối tượng phỏng vấn là cán bộ các Phòng Nông nghiệp và Phát triển nông thôn, Phòng Văn hóa, Thông tin, Thể thao và Du lịch, đại diện các xã là những người cao tuổi, cán bộ các xã.

Nội dung phỏng vấn tập trung làm rõ thực trạng nguồn tài nguyên văn hóa tại địa phương; định hướng và giải pháp phát huy các giá trị văn hóa trong xây dựng NTM.

3. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

3.1. Các khái niệm cơ bản

Các giá trị văn hóa: trong những năm 1960, các chính sách phát triển hầu như không hề quan tâm đến văn hóa [15]. Ngày nay, ngoài ba trụ cột: kinh tế, xã hội, và môi trường, người ta đã chấp nhận văn hóa thành trụ cột thứ tư của phát triển bền vững [4], trong đó một loạt giá trị của trụ cột văn hóa đã được xác lập và được coi là một tập hợp “các giá trị cốt lõi” trong quá trình phát triển. Giá trị văn hóa chính là các bản sắc văn hóa đã được các thế hệ nối tiếp nhau trải nghiệm, kiểm nghiệm và thừa nhận bằng cảm tính hoặc lý tính.

Các thiết chế văn hóa: “thiết chế văn hóa là chỉnh thể văn hóa hội tụ đầy đủ các yếu tố: cơ sở vật chất, bộ máy tổ chức, nhân sự, quy chế hoạt động, nguồn kinh phí; chỉ riêng ngôi nhà

hoặc công trình văn hóa chưa đủ để gọi là thiết chế văn hóa” [7].

Trong các văn bản chính thức, “Hệ thống thiết chế văn hóa, thể thao”, gồm có:

1) Hệ thống thiết chế văn hóa, thể thao cơ sở phục vụ cộng đồng thuộc ngành Văn hóa, Thể thao và Du lịch quản lý;

2) Hệ thống thiết chế văn hóa, thể thao cơ sở phục vụ thanh niên, thiếu niên và nhi đồng;

3) Hệ thống thiết chế văn hóa, thể thao cơ sở phục vụ công nhân viên chức, người lao động;

4) Hệ thống thiết chế văn hóa, thể thao cơ sở thuộc các Bộ, ngành, đoàn thể và lực lượng vũ trang [14].

Bản sắc văn hóa: thường được định nghĩa theo phương pháp lịch sử luận hoặc bản chất luận, chẳng hạn bản sắc được coi là “tổng thể các giá trị đặc trưng của văn hóa dân tộc, được hình thành, tồn tại và phát triển suốt quá trình lịch sử lâu dài của đất nước, với các giá trị đặc trưng mang tính *bền vững, trường tồn, trùu tượng và tiềm ẩn*... thông qua vô vàn các *sắc thái văn hóa*, với tư cách là sự biểu hiện của bản sắc văn hóa ấy” [5]. Hoặc bản sắc văn hóa Việt Nam là một hệ thống 5 đặc trưng: i) Tính cộng đồng (làng xã); ii) Tính ưa hài hòa; iii) Tính trọng âm; iv) Tính tổng hợp; v) Tính linh hoạt [12].

Văn hóa truyền thống: là khái niệm dùng để chỉ một cấu trúc văn hoá, chỉ văn hoá của các xã hội nông nghiệp truyền thống; còn truyền thống văn hoá là khái niệm dùng để chỉ sự tồn tại của những yếu tố không thay đổi của văn hoá, thường được gọi một cách tương đối là những hằng số văn hoá, là bản sắc văn hoá, là hệ giá trị văn hoá [6]. Hiện nay, xã hội Việt Nam đang chuyển đổi hệ giá trị văn hóa truyền thống sang văn hoá hiện đại theo ba hướng:

i) Kế thừa và phát huy các giá trị của văn hoá truyền thống;

ii) Tiếp nhận những giá trị văn hoá thế giới;

iii) Phát triển các hoạt động văn hoá mới, kết hợp những giá trị văn hoá truyền thống với những giá trị văn hoá mới.

Ba hướng chuyển đổi ấy diễn ra vừa tự phát lại vừa theo định hướng của nhà nước, vì vậy rất phức tạp và bộc lộ những dấu hiệu khủng hoảng văn hoá [1]. Các giá trị của văn hoá truyền thống được tạo dựng từ những đồng nhất của các cộng đồng người với các biểu tượng/ hệ biểu tượng, trở thành bản sắc, được các thế hệ nối tiếp nhau trải/ kiểm nghiệm và thừa nhận bằng cảm tính và/ hoặc lý tính.

3.2. Các cơ sở thực tiễn cho việc phát huy các giá trị văn hóa trong xây dựng nông thôn mới huyện Thái Thụy

Khái niệm phát huy các giá trị văn hóa có nội hàm là: lấy văn hoá làm nền tảng tinh thần của xã hội; sáng tạo nên những giá trị văn hoá mới, làm cho những giá trị ấy thấm sâu vào cuộc sống của toàn xã hội và mỗi con người; phát triển một nền văn hóa tiên tiến, lành mạnh, gắn kết cộng đồng dân tộc, sáng tạo những giá trị mới, bao gồm cả văn hoá vật thể và phi vật thể; phát triển giáo dục, đào tạo và khoa học công nghệ, bồi dưỡng ý thức và năng lực phát huy giá trị văn hoá dân tộc, tiếp thu tinh hoa văn hoá nhân loại; phát huy và phát triển những giá trị mới về văn hoá; việc xây dựng chính sách phát triển liên quan đến văn hoá; thực hiện phong trào toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hoá mới, tiên tiến, lành mạnh. Tức là, phát huy các giá trị văn hoá là làm gia tăng các giá trị văn hoá cả về số lượng, chất lượng và hiệu quả sử dụng trong thực tiễn cuộc sống.

Đảng coi văn hoá là nền tảng tinh thần của xã hội, vừa là mục tiêu vừa là động lực thúc đẩy sự phát triển kinh tế, xã hội và thể hiện tập trung ở Nghị quyết 03 “Về xây dựng và phát

triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc” [2].

Để hoàn thiện các văn bản pháp luật làm cơ sở pháp lý cho các chương trình/ đề án văn hóa, năm 2001 Quốc hội cũng thông qua Luật di sản văn hoá [8]; Luật sửa đổi bổ sung một số điều của Luật di sản văn hoá [9]. Trong việc thực hiện 19 tiêu chí NTM, các tiêu chí đều liên quan trực tiếp hoặc gián tiếp đến việc “phát huy các giá trị văn hóa”. Chính phủ đã thông qua Chương trình hành động thực hiện Nghị quyết Hội nghị lần thứ 5 Ban Chấp hành Trung ương Đảng (Khóa VIII) về “Xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc” [2]. Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định 22/QĐ-TTg phê duyệt Đề án “Phát triển văn hóa nông thôn đến năm 2015, định hướng đến năm 2020” ban hành, ngày 5/1/2010 [14]; Quyết định số 1270/QĐ-TTg Phê duyệt Đề án “Bảo tồn, phát triển văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam đến năm 2020 [15]; Quyết định số 2164/QĐ-TTg Phê duyệt quy hoạch tổng thể phát triển hệ thống thiết chế văn hóa, thể thao cơ sở giai đoạn 2013 - 2020, định hướng đến năm 2030 [16].

3.3. Phát huy các giá trị văn hóa trong xây dựng nông thôn mới huyện Thái Thụy

3.3.1. Chủ thể bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa trong xây dựng nông thôn mới huyện Thái Thụy

Các chủ thể bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa trong xây dựng NTM gồm: chính quyền xã; cộng đồng làng/xã; hệ thống thân tộc.

(1) Chính quyền xã:

Đối với chính quyền xã có trách nhiệm tôn tạo các công trình di tích văn hoá như chùa chiền, hay hỗ trợ tổ chức các lễ hội truyền thống làm điểm thu hút du lịch. Tuy vậy, vai trò chính quyền địa phương bị giới hạn bởi: nhiều di tích văn hóa chưa được xếp hạng nên chưa có cơ sở

để triển khai công tác bảo vệ; thiếu nguồn kinh phí, ngân sách.

Thái Thụy đã kiểm kê, phân loại, xác định niên đại, tóm tắt giá trị lịch sử, những hiện vật tiêu biểu, thời gian lễ hội, quá trình tôn tạo và tình trạng bảo quản. Tổng số có 477 di tích văn hóa, trong đó 29 di tích văn hóa được xếp loại cấp quốc gia, 76 di tích cấp tỉnh và 374 di tích văn hóa chưa được xếp loại. Về tình trạng bảo vệ của di tích văn hóa có 363 di tích văn hóa ở tình trạng bảo vệ tốt chiếm đến 76,1%; 114 di tích xuống cấp cần sửa chữa, trong đó có 5 di tích xuống cấp nghiêm trọng. Số di tích văn hóa đang được sửa chữa là 3 di tích.

Bên cạnh đó, các thiết chế văn hoá, thể thao trên địa bàn huyện được đầu tư xây dựng đồng bộ, khang trang, cơ sở vật chất văn hóa của 47/47 xã được đầu tư đạt các tiêu chuẩn quy định. Nhằm phát huy vị trí, vai trò của thiết chế văn hóa cơ sở, UBND huyện ban hành cơ chế hỗ trợ xây dựng nhà văn hóa thôn, tổ dân phố kiểu mẫu năm 2021. Năm 2019, với 100% các nhà văn hóa thôn, tổ dân phố đã có hệ thống wifi miễn phí; đến tháng 11/2021 toàn huyện có 35 thôn, tổ hoàn thành xây dựng nhà văn hóa kiểu mẫu đều có quy mô đảm bảo theo quy định, hoạt động văn hóa, văn nghệ, thể dục thể thao quần chúng phát triển rộng khắp, đời sống tinh thần của người dân nông thôn được cải thiện rõ nét.

(2) Cộng đồng làng xã:

Cộng đồng làng xã thể hiện vai trò của các thiết chế phi chính thức thông qua sức mạnh của các quy ước, hương ước; các giá trị của cộng đồng được duy trì thông qua các cơ chế tập thể; Các cộng đồng đã tự vận động hiến đất, xây dựng các quỹ chung và tham gia tự nguyện vào việc xây dựng các công trình thuộc chương trình NTM. Sự tham gia của người dân địa phương lại khá tích cực trong việc bảo tồn và

phát huy các giá trị truyền thống trong phát triển kinh tế và đời sống mới. Nhiều di tích văn hóa được bảo vệ, sửa chữa bằng nguồn kinh phí từ cộng đồng.

Tuy nhiên, các bản hương ước còn một số hạn chế: một số bản hương ước sao chép những điều khoản trong luật pháp của nhà nước, nhắc lại nội dung pháp luật một cách cứng nhắc; một số hương ước lẫn lộn giữa quy ước về nếp sống với bản đề án phát triển kinh tế- xã hội; một số hương ước có các điều khoản không phù hợp; kỹ thuật lập hương ước hiện nay không chuẩn, từ ngữ không chính xác, trong khi văn phong hương ước cần ngắn gọn, khúc chiết, có âm vần, dễ nhập tâm...

(3) Hệ thống thân tộc:

Việc phát huy các giá trị văn hóa trong lĩnh vực tín ngưỡng tôn giáo nhiều giá trị văn hóa truyền thống được ứng dụng hiệu quả tại các làng theo Công giáo, mỗi làng biên chế thành một họ đạo, trực thuộc giáo xứ hoặc nhà thờ trên địa bàn. Giáo dân trong mỗi làng được tổ chức thành các giáo đoàn thanh niên, giáo đoàn phụ nữ, giáo đoàn người già và giáo đoàn thiếu niên, mỗi giáo đoàn có một trưởng giáo đoàn phụ trách.

Phát huy các giá trị văn hóa thông qua các tổ chức chính trị - xã hội, các mô hình tự quản an ninh trật tự xây dựng NTM thông qua hương ước, quy ước thôn. Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể chính trị xã hội các xã đã tham gia tích cực vào phát huy vai trò và giá trị của các thiết chế văn hóa ở cơ sở trong các lĩnh vực phát triển kinh tế, xóa đói giảm nghèo, các phong trào tự quản, xây dựng nông thôn xanh, sạch, đẹp; và phát huy truyền thống tương thân, tương ái xây dựng cộng đồng bằng việc tự nguyện hiến đất, đóng góp ngày công, ủng hộ kinh phí đầu tư xây dựng cơ sở hạ tầng, làm đường giao thông... Thúc đẩy tinh thần chủ động, tính sáng tạo, tạo

động lực cho họ thực hiện xây dựng NTM một cách hiệu quả. Phát huy các giá trị văn hóa truyền thống thông qua cuộc vận động: “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa ở khu dân cư”; cụ thể như xây dựng các danh hiệu nông thôn, nhân rộng mô hình sản xuất kinh doanh giỏi, chăm lo gia đình chính sách; kết hợp xây dựng cơ sở hạ tầng kinh tế với xã hội, chăm lo đời sống văn hóa tinh thần, thực hiện tốt các chính sách xã hội, y tế, giáo dục, văn hóa, thể dục - thể thao; xây dựng hệ thống chính trị vững mạnh, khai thác và phát huy những phong tục tốt đẹp của nhân dân.

3.3.2. Nội dung phát huy các giá trị văn hóa trong xây dựng nông thôn mới huyện Thái Thụy

Năm 2019, Thái Thụy được công nhận huyện đạt chuẩn quốc gia xây dựng NTM với 47/47 xã đạt tiêu chuẩn. Phát huy các giá trị văn hóa trong xây dựng NTM đã góp phần đẩy nhanh tiến trình xây dựng NTM trên địa bàn. Các thiết chế văn hoá, thể thao trên địa bàn huyện đã đổi mới về phương thức tổ chức và hoạt động, cơ sở vật chất được tăng cường, mức hưởng thụ văn hoá của nhân dân được nâng lên. Việc phát huy các giá trị văn hóa thể hiện trong hầu hết các tiêu chí của chương trình xây dựng NTM.

(1) Phát huy các giá trị văn hóa trong ứng dụng hương ước:

Hương ước, quy ước là văn bản quy định các quy tắc xử sự do cộng đồng dân cư thôn, tổ dân phố tự nguyện thỏa thuận và thiết lập nhằm điều chỉnh các quan hệ xã hội mang tính tự quản của cộng đồng dân cư và được cơ quan Nhà nước có thẩm quyền công nhận.

Đến năm 2023, tất cả các thôn, tổ dân phố trong toàn huyện đã được phê duyệt hương ước, quy ước. Việc xây dựng, thực hiện hương ước, quy ước đã phát huy vai trò tự quản của các cộng đồng dân cư trong toàn huyện giữ gìn trật tự, an toàn xã hội, bảo vệ tài nguyên thiên nhiên, môi

trường gắn với thực hiện dân chủ ở cơ sở; bảo vệ, giữ gìn, phát huy các giá trị văn hóa truyền thống, phong tục, tập quán tốt đẹp; hạn chế và từng bước loại bỏ phong tục, tập quán lạc hậu; xây dựng nếp sống văn minh trong cộng đồng dân cư.

Tuy nhiên, vẫn tồn tại một số bất cập trong ứng dụng hương ước vào tự quản làng xã hiện nay, gồm:

- Một bộ phận lớn các bản hương ước đều sao chép những điều khoản trong luật pháp của nhà nước, nhắc lại nội dung pháp luật một cách cứng nhắc, do được soạn theo “mẫu” nên có nội dung và hình thức kết cấu, lời văn diễn đạt có phần giống nhau;

- Biện pháp thưởng, phạt quy định đối với những người có hành vi vi phạm các quy định của hương ước chủ yếu áp dụng các hình thức giáo dục, phê bình của gia đình, tập thể cộng đồng. Trường hợp vi phạm nghiêm trọng các quy định của hương ước thì trên cơ sở thảo luận, thống nhất trong tập thể cộng đồng, có thể thực hiện nghĩa vụ, trách nhiệm trong phạm vi cộng đồng hoặc áp dụng các biện pháp phạt nhưng không được đặt ra các biện pháp xử phạt nặng nề xâm phạm đến tự do, danh dự, nhân phẩm, tài sản, quyền, lợi ích hợp pháp khác của công dân;

- Nhiều bản hương ước lẫn lộn giữa quy ước về nếp sống với bản đề án phát triển kinh tế - xã hội, đưa vào hương ước cả các chỉ tiêu phát triển kinh tế - xã hội, do vậy tính thiết thực và tính khả thi rất thấp;

- Kỹ thuật lập hương ước hiện nay không chuẩn, từ ngữ không chính xác; trong khi văn phong của hương ước cần ngắn gọn, khúc chiết, có âm vần, vừa có dáng dấp của văn phong pháp lý, có âm hưởng, vần điệu của giáo huấn “thuyết pháp” để người dân dù trình độ thấp vẫn dễ “nhập tâm”, hiểu được đâu là quyền lợi, trách

nhiệm của mình, việc gì được làm và phải làm, việc gì không được làm và phải tránh.

- Một số hương ước, quy ước mới tồn tại trên văn bản, chưa đi vào cuộc sống nhân dân, trường các thôn, làng, tổ dân phố chưa thường xuyên tuyên truyền, vận động nhân dân thực hiện hương ước, quy ước theo quy định. Công tác kiểm tra việc xây dựng, thực hiện hương ước, quy ước văn hóa ở một số xã, thị trấn chưa được thường xuyên, chưa đạt hiệu quả cao.

(2) Phát huy các giá trị văn hóa trong sử dụng luật tục:

Trong xã hội nông thôn theo lối tự quản, các giá trị văn hóa truyền thống được đúc kết thành các điều luật của “tòa án phong tục” bao gồm: i) Các tội vi phạm lợi ích công cộng; ii) Các tội về hôn nhân; iii) Các tội về quan hệ cha mẹ - con cái; iv) Các tội gian dâm; v) Các tội liên quan đến trộm cắp; vi) Các trọng tội; vii) Các tội liên quan đến của cải, tài sản.

Cho đến nay, các giá trị văn hóa đó vẫn tiếp tục tồn tại dưới hình thức mới là tổ hòa giải thôn làng. Tổ hòa giải chủ yếu giải quyết những vụ việc xã hội như đánh chửi nhau, ly hôn, trộm cắp, ngoại tình, tranh chấp tài sản, đất đai, mâu thuẫn vợ chồng, nhằm góp phần tự quản, ổn định xã hội và phát huy giá trị văn hóa truyền thống.

(3) Phát huy các giá trị văn hóa trong lĩnh vực tín ngưỡng tôn giáo:

Thái Thụy có gần 10.500 người theo đạo Công giáo ở 11 xứ, 52 họ trong 32 xã, thị trấn, 53 nhà thờ và khoảng 15 ngàn người theo tín ngưỡng Phật giáo ở hầu hết các xã, thị trấn, có 43 tăng, ni, tiêu, trụ trì ở 30 ngôi chùa [18]. Những năm gần đây, ban chỉ đạo công tác tín ngưỡng, tôn giáo tiếp tục được củng cố.

Nhiều giá trị văn hóa truyền thống cũng được ứng dụng hiệu quả tại các thôn làng theo Công giáo, Phật giáo. Ở huyện Thái Thụy, việc phát

huy các giá trị văn hóa của các cộng đồng theo Công giáo, Phật giáo trong xây dựng NTM bao gồm các công việc sau: i) Đào tạo bố trí cán bộ là người được nhân dân tin tưởng vào việc xây dựng NTM; ii) Các chức sắc tôn giáo tập trung ở các cơ sở thờ tự, tín ngưỡng, tôn giáo tích cực tham gia các hoạt động xây dựng NTM; iii) Tuyên truyền viên của Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể ở các khu dân cư vận động người dân tham gia các hoạt động xây dựng NTM; iv) Xây dựng quỹ giúp người nghèo; v) Xây dựng xứ đạo, chùa bốn gương mẫu.

Tuy nhiên, có một số nơi lợi dụng thờ tự để hoạt động mê tín dị đoan, nội bộ Phật tử mất đoàn kết, chia rẽ bè phái, mâu thuẫn giữa sư với Phật tử và đại diện nhân dân, ảnh hưởng đến trật tự xã hội và an ninh nông thôn.

(4) Phát huy các giá trị văn hóa trong các mô hình tự quản xây dựng NTM:

Thôn là một tổ chức tự quản lớn thông qua hương ước, quy ước thôn, khi một cá nhân vi phạm và lệch chuẩn thì sẽ luôn cảm thấy xấu hổ và sợ hãi trước tập thể thôn hay gia đình, dòng họ; tuy nhiên, ở một số nơi, hương ước, quy ước chỉ có tính hình thức, không phát huy chức năng và vai trò của nó.

Tổ hòa giải thôn là các trưởng thôn, trưởng các dòng họ, người có uy tín trong cộng đồng. Tự quản dòng họ hoạt động theo những điều lệ, quy định ứng xử, bảo tồn những nét văn hóa riêng của dòng họ, được cụ thể hóa trong tộc ước, do những người có vai vế hay người cao tuổi điều hành. Tổ chức tôn giáo tự quản bao gồm Ban hành giáo, Ban điều hành các giáo khu, Ban trị sự các giới, là những người có đức độ, uy tín và tương đối lớn tuổi; giáo dân luôn đoàn kết trong công tác an ninh trật tự cộng đồng của họ. Tự quản hộ gia đình có hai kiểu phổ biến đó là các tổ liên gia tự quản và các nhóm gia đình tự quản.

(5). Phát huy các giá trị văn hóa thông qua các tổ chức chính trị - xã hội trong xây dựng NTM:

Thực tế phát huy các giá trị văn hóa truyền thống thông qua các tổ chức chính trị - xã hội trong xây dựng NTM thể hiện ở một số hình thức phổ biến sau:

- Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể chính trị xã hội các xã đã tham gia tích cực vào phát huy vai trò và giá trị của các thiết chế văn hóa ở cơ sở trong các lĩnh vực phát triển kinh tế, xóa đói giảm nghèo, các phong trào tự quản, xây dựng nông thôn xanh, sạch, đẹp; và phát huy truyền thống tương thân, tương ái xây dựng cộng đồng bằng các việc như: hiến đất, đóng góp ngày công, ủng hộ kinh phí đầu tư xây dựng cơ sở hạ tầng, làm đường giao thông... Thúc đẩy tinh thần chủ động, tính sáng tạo, tạo động lực cho họ thực hiện xây dựng nông thôn mới một cách hiệu quả;

- Phát huy các giá trị văn hóa truyền thống thông qua cuộc vận động: *“Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa ở khu dân cư”*, cụ thể như: xây dựng các danh hiệu nông thôn, nhân rộng mô hình sản xuất kinh doanh giỏi, chăm lo gia đình chính sách; kết hợp xây dựng cơ sở hạ tầng kinh tế với xã hội, chăm lo đời sống văn hóa tinh thần, thực hiện tốt các chính sách xã hội, y tế, giáo dục, văn hóa, thể dục - thể thao; xây dựng hệ thống chính trị vững mạnh, khai thác và phát huy những phong tục tốt đẹp của nhân dân.

3.3.3. Các giải pháp phát huy các giá trị văn hóa trong xây dựng nông thôn mới huyện Thái Thụy

Để phát huy các di sản văn hóa và thiết chế văn hóa ở cơ sở trong xây dựng nông thôn mới, nông thôn mới cần triển khai đồng bộ các giải pháp sau:

(1) Hoàn thiện dự án tổng kiểm kê và đánh giá hệ giá trị của di sản văn hóa để tiến hành

phân vùng, phân loại và phân cấp làm cơ sở khoa học và pháp lý trong bảo tồn di sản văn hóa ở huyện Thái Thụy. Trên cơ sở đó xây dựng danh mục những di sản văn hóa cần bảo tồn và đầu tư trùng tu chống xuống cấp của huyện;

(2) Kêu gọi nguồn lực xã hội hóa bảo đảm sự thành công của việc bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa tạo nền tảng trong xây dựng nông thôn mới, nông thôn mới nâng cao, nông thôn mới kiểu mẫu. Huy động sự tham gia của cộng đồng xã hội, các chủ thể văn hóa, các doanh nghiệp vào việc bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa trên nguyên tắc Nhà nước quản lý;

Phát huy vai trò lãnh đạo, chỉ đạo chủ động, quyết liệt của cấp ủy, chính quyền các cấp; làm tốt công tác tuyên truyền vận động, huy động sự vào cuộc đồng bộ của cả hệ thống chính trị là yếu tố tiên quyết trong việc xây dựng và nâng cao hiệu quả hoạt động của hệ thống thiết chế văn hóa cơ sở;

(3) Tăng cường hướng dẫn công tác quản lý, khai thác và tổ chức hoạt động tại các thiết chế văn hóa, thể thao cơ sở trên địa bàn để ngày càng hoạt động hiệu quả, chất lượng. Chú trọng công tác tập huấn, bồi dưỡng nâng cao trình độ của đội ngũ cán bộ làm công tác văn hóa, thể thao ở cơ sở nhằm tổ chức các hoạt động thiết thực, phù hợp với nhu cầu của người dân;

Cấp ủy, Chính quyền địa phương cần tiếp tục quan tâm, quyết liệt chỉ đạo xây dựng và phát huy các thiết chế văn hóa cơ sở trong tình hình mới, trong đó xác định nhiệm vụ trọng tâm hàng đầu là chỉ đạo quy hoạch, bố trí xây dựng hệ thống thiết chế văn hóa cơ sở sau khi sáp nhập xã đảm bảo khoa học, phù hợp với tình hình thực tế từng địa phương; tiếp tục ưu tiên các nguồn lực, nghiên cứu điều chỉnh, ban hành một số cơ chế mới để hỗ trợ xây dựng cơ sở vật chất văn hóa cơ sở gắn với tập trung xây dựng tiêu chí

nông thôn mới nâng cao và kiểu mẫu. Tập trung chỉ đạo phát triển phong trào văn hóa, văn nghệ đi vào chiều sâu, hiệu quả thực chất gắn với phát huy vai trò chủ động, tích cực, tự giác của các tầng lớp nhân dân trong việc xây dựng, phát huy hiệu quả thiết chế văn hóa cơ sở; nhân rộng mô hình “Nhà văn hóa khu dân cư kiểu mẫu”.

4. Kết luận

Thái Thụy là mảnh đất chứa đựng nhiều giá trị văn hóa đặc sắc. Việc phát huy các giá trị di sản văn hóa, thiết chế văn hóa cơ sở trong tiến trình xây dựng NTM ở huyện Thái Thụy đã đạt nhiều thành tựu rõ nét. Nhận thức về văn hóa của các cấp, các ngành và toàn dân được nâng lên; đời sống văn hóa của nhân dân ngày càng phong phú, nhiều giá trị văn hóa truyền thống được phát huy, nhiều chuẩn mực văn hóa, đạo đức mới được hình thành; nhiều phong trào, hoạt động văn hóa đạt được những kết quả cụ thể, thiết thực; phát huy được truyền thống văn hóa gia đình, dòng họ, cộng đồng... xã hội hóa hoạt động văn hóa ngày càng được mở rộng, góp phần đáng kể vào việc xây dựng các thiết chế văn hóa; nhiều di sản văn hóa vật thể và phi vật thể được bảo tồn, tôn tạo; nhiều phong tục, tập quán được nghiên cứu, sưu tầm và phục dựng.

Công tác quản lý nhà nước về văn hóa được tăng cường, thể chế văn hóa từng bước được hoàn thiện. Nhiệm vụ bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa, thiết chế văn hóa cơ sở luôn giữ vai trò quan trọng góp phần tạo nền móng trong xây dựng NTM, NTM nâng cao, NTM kiểu mẫu hiện nay.

Trong giai đoạn tiếp theo việc phát huy di sản văn hóa, thiết chế văn hóa vẫn cần có những hướng đi đổi mới, linh hoạt, qua đó góp phần xây dựng NTM, NTM nâng cao, NTM kiểu mẫu ở Thái Thụy bền vững./.

Bài báo là sản phẩm của đề tài khoa học cấp cơ sở : “Đánh giá việc thực hiện tiêu chí văn hóa trong xây dựng nông thôn mới ở huyện Thái Thụy, tỉnh Thái Bình”, theo hợp đồng số 01/HĐKH- ĐLNV ngày 19 tháng 01 năm 2023.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Chu Xuân Diên (2004), *Về khái niệm văn hoá dân tộc và nền văn hoá hiện đại mang bản sắc dân tộc*, in trong *Mấy vấn đề văn hoá và văn học dân gian Việt Nam*, NXB Văn nghệ, TP.HCM.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam (1998), *Văn kiện Hội nghị lần thứ năm BCH Trung ương Đảng khóa VIII*, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam (2014), *Văn kiện Hội nghị lần thứ chín BCH Trung ương Đảng khóa XI*, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
4. Đình Xuân Dũng, *Văn hóa với sự phát triển bền vững của đất nước*. <https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/-oi-ngoai2/-/2018/513710/van-hoa-voi-su-phat-trien-ben-vung-cua-dat-nuoc.aspx>. Posted ngày 23/8/2019.
5. Ngô Đức Thịnh (2007), *Văn hóa dân gian và văn hóa dân tộc*, *Tạp chí Cộng sản*.
6. Nguyễn Xuân Kính (2008), *Văn hóa cổ truyền, văn hóa truyền thống và truyền thống văn hóa*. <http://www.vanhoahoc.vn/nghien-cuu/ovan-hoa-viet-nam/vhv-nhung-van-de-chung/>. Posted ngày 29/9/2008.
7. Nhà xuất bản Từ điển Bách khoa: *Từ điển Bách khoa Việt Nam*, t.4, Hà Nội, 2005, tr.358.
8. Quốc hội (2001), *Luật số 28/2001/QH10 của Quốc hội: Di sản văn hóa*.
9. Quốc hội (2009), *Luật số 32/2009/QH12 của Quốc hội: Sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Di sản văn hóa*.
10. Quốc hội (2021). *Nghị quyết số 25/2021/QH15 phê duyệt chủ trương đầu tư Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2021 - 2025*.
11. Rokeach M., (1973), *The Nature of Human Values*. New York: The Free Press.
12. Trần Ngọc Thêm (2009), *Giá trị và sự chuyển đổi hệ giá trị văn hóa truyền thống Việt Nam*, Báo cáo trình bày tại Hội thảo khoa học “Bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống Việt Nam trong quá trình đổi mới và hội nhập”, Chương trình KX.03/06-10.
13. Throsby, David (2007), *The Value of Heritage*, Heritage Economics Workshop ANU, 11-12 October 2007.
14. Thủ tướng Chính phủ (2010), *Quyết định 22/QĐ-TTg phê duyệt Đề án “Phát triển văn hóa nông thôn đến năm 2015, định hướng đến năm 2020*.
15. Thủ tướng Chính phủ (2011), *Quyết định số 1270/QĐ-TTg Phê duyệt Đề án “Bảo tồn, phát triển văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam đến năm 2020*.
16. Thủ tướng Chính phủ (2013), *Quyết định số 2164/QĐ-TTg Phê duyệt quy hoạch tổng thể phát triển hệ thống thiết chế văn hóa, thể thao cơ sở giai đoạn 2013 – 2020, định hướng đến năm 2030*.
17. Thủ tướng Chính phủ (2022), *Quyết định số 263/QĐ-TTg ngày 22 tháng 2 năm 2022 “Phê duyệt Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2021 - 2025”*.
18. UBND tỉnh Thái Bình (2023), <https://thaibinh.gov.vn/tin-tuc/tin-kinh-te/thai-thuy-dao-doi-hoa-hop-chung-tay-xay-dung-que-huong.html> truy cập ngày 13/10/2023.
19. Yudice, G. (2002), *El Recurso de la Cultura: Usos de la Cultura en la Era Global*. Editorial Gedisa, Barcelona.

Thông tin tác giả:

Đình Trọng Thu - Viện Địa lý nhân văn
Địa chỉ liên hệ: số 176 Thái Hà, Đống Đa, Hà Nội
Email: dinhtrongthu2003@gmail.com; ĐT: 097.373.0896

Nhật ký tòa soạn

Ngày nhận bài: 14/6/2023
Biên tập: 6/2023